

ISSN:1306-3111
e-Journal of New World Sciences Academy
2012, Volume: 7, Number: 4, Article Number: 4C0147

NWSA-HUMANITIES

Received: June 2012

Accepted: September 2012

Series : 4C

ISSN : 1308-7320

© 2010 www.newwsa.com

Mustafa Şen

Aksaray Central Anatolian

Religious High Schools

msen6805@hotmail.com

Aksaray-Turkey

KUR'AN'DA ÖVÜLEN ZENGİNLER

ÖZET

Çalışmada, çevrçeve ve içerik açısından çok değişik açılardan çalışılabilecek olan zenginlik ve fakirlik konularının sadecece bir kısmını ihtiva eden Kur'an'da kimi zaman genel ifadelerle kimi zaman da isim zikredilmek suretiyle bahsedilen iyi zenginleri Kur'an'a göre genel hatlarıyla sunulmuştur. İnanmayan insanlar açısından düşünüldüğünde zenginliğin son derece zararlı olduğu görülecektir. Peygamberlere ilk karşı çıkanlar, zayıf ve fakirlere zulmedenler, yeryüzünde fitne fesat çıkaranlar, inanmayan zengin insanlardır. Günümüzde de zenginliği ve gücü elinde bulunduran insanların yeryüzünü kana bulamaları ve zayıfları sindirip sömürmeleri, inançlarındaki tahriften ve samimiyetsizlikten kaynaklanmaktadır. Bu yüzdendir ki Kur'ân, Müslümanlardan inanan, inanmayan bütün insanların dünyada huzur ve barış içerisinde yaşamalarını sağlayacak olan zenginliği ve gücü elinde bulundurmalarını istemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Zenginlik, Fakirlik, Varlık, Güç

THE PRAISED RICH IN THE QURAN

ABSTRACT

In work, try to present the good rich are told with general statements our using their names in the Qur'an including some parts of points of poverty and richness. Richness has lots of harms according to non-beleivers. The people were against to Prophets first who provoked instigation are the rich non-beleivers. In our century, because of being discontented the beleifs and relegions of the people, who are destroying earth and exploiting the poors have the same richness and power providing people such as believers or non-beleivers to live in a comfort and peace.

Keywords: Quran, Richness, Poverty, Wealth, Power

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

İnsan, bir yandan Allah'ı bilmek ve yalnız O'na ibadet etmekle görevlendirilirken, diğer yandan da Allah'ın yeryüzünde yapılmasını emrettiği yükümlülüklerle görevlendirilmiştir. Bu yüzden insanın hayatında maddî alan, manevî alan ayrımı yoktur. Müslümanın ahiret için çalışması da dünya için çalışıp kazanması ve harcaması/tüketim da kulluk içerisinde mütalaa edilmektedir. Müslüman üretirken ve tüketirken bir taraftan fiziki ihtiyaçlarını karşılarken diğer taraftan o malın gerçek sahibini anmak suretiyle ahlakî ve manevî olgunluğa erişmeyi hedeflemek durumundadır. Bu açıdan üretim ve tüketim İslamın dışında bir hadise değildir.

Ekonomik faaliyetlerin en önemli unsurlarından birisi üretimse diğeri tüketimdir. Tüketim/talep olmazsa üretim/arz de olmaz. Üretimin artması demek istihdamın artması demektir. Bu yüzden İslam tüketimi yasaklamamış sadece belirli ölçüler getirmiştir ki, en önemlisi örfe ve kişinin hayat standardına göre harcamada bulunmasıdır (et-Talâk, 65/7). Bu arada, tüketilen malzemelerin meşru olması yanında malın tamamını tüketmeyip tüketirken bile başkalarını düşünerek zekat, sadaka, infak, hac, kurban gibi mali ibadetler için gerekli olan miktarı ayırmak gerekmektedir. Kaynakların sınırlı ihtiyaç ve arzuların sınırsız olduğu için tüketimde israf (el-A'râf, 7/31). gösteriş, gurur ve kibir için yapılan harcamalar yasaklamıştır.

Üretim ve tüketimin araç olmaktan çıkartılıp gaye haline getirilmesi, insanın değerinin ürettiği ve tükettiğiyle orantılı olduğunun düşünülmesi İslamın öğrettiği sosyal barışı sağlayan üretim ve tüketim ahlakına aykırı bir durumdur. Mevzumuz üretim ve tüketim gücüne sahip olan zenginlerdir. Çalışmamız sadece zenginlikle ilgili olmakla birlikte meselenin daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle zenginliğin ve fakirliğin Kur'an'daki karşılığı olan "ğına" ve "fakr" kelimelerinin sözlük ve kavramsal boyutunu sunalım.

1.1. Ğınâ (الغني) (Richness)

Sözlükte "Malı çok olmak, yeterli olmak, (Âsım Efendi, 1305/III:892) ikamet etmek, yaşamak (Fîrûzâbâdî, 2007/IV:212) ve fakirliğin karşıtı" (Cevherî, 2007/II:27; Fîrûzâbâdî, 2007/IV:212) manalara sahip olan ğınâ kelimesi, "malı mülkü çok olup başkasına ihtiyaç duymamak" anlamına gelmektedir. Ğınâ kelimesinin Türkçe tam karşılığı "zenginliktir". Zenginlik de kişinin bütün ihtiyaçlarını karşılayacak derecede mal mülk sahibi olmasıdır. Borcunu ödedikten, kendisinin ve ailesinin temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra zekât verebilecek derecede nisaba malik olan herkes zengin sayılır. Temel ihtiyaçlar zamana, mekâna ve kişinin konumuna göre değişebilir. Dolayısıyla zenginlik de temel ihtiyaçlara bağlı olarak; mal varlığının oranına göre derecelenmeye tabi olur.

Râğıb el-İsfehânî (503/1109)'ye göre ğınâ üç farklı anlama gelir: (Râğıb,366) Birincisi, başkasına ihtiyacı olmamaktır ki, bu anlamda ğanî kelimesi, sadece Allah için kullanılır: "Ey insanlar! Siz Allah'a muhtaçsınız, Allah ise ğanî (zengin) ve hamde layık olan O'dur." (Fâtır 43/15). Bu âyet zengin-fakir herkesin Allah'a muhtaç olduğunu; fakat O'nun hiç bir şeye muhtaç olmadığını bildirmektedir. İkincisi, ihtiyaç azlığıdır ki, buna işaret eden âyet şudur: "Seni fakir bulup zengin etmedi mi?" (Duhâ 93/8). Bazı âlimler bu âyetteki zenginlikten maksadın kalbî zenginlik ve kanaat sahibi olmak olduğunu söylemişlerdir (Fîrûzâbâdî, 2007/IV:212; Âlûsî, 2007/XIII:23). Üçüncüsü ise mal fazlalığıdır. Şu âyette bu anlamda geçmektedir: "Sorumluluk ancak zengin oldukları halde senden izin isteyenleredir. Çünkü onlar geri kalan kadınlarla beraber olmaya razı oldular. Allah

da onların kalplerini mühürledi, artık onlar bilemezler.” (Tevbe 9/93).

Ğanî kelimesi Kur’ân’da münferit olarak kullanıldığı gibi, “Kerîm, Hamîd ve Halîm” isimleriyle birlikte de kullanılmıştır. Ğanî vasfı tek başına Allah’ın bütün varlıklardan müstağni olduğunu bildirir. Ğanî ismiyle beraber diğer isimlerin kullanılışı Allah’ın kullarına hiçbir sûrette ihtiyaç duymamasıyla birlikte mahlûklara, özellikle beşeriyete karşı ilgisiz olmasını göstermektedir (Yıldırım, 1987:206). Sonuç itibarıyla, Ğına kelimesi, hakiki olarak fakirliğin zıddı olarak varlıklı ve zengin olmayı; mecazi anlamıyla zenginlikten kaynaklanan başkasına muhtaç olmama; müstağni saymayı ifade etmektedir. Öte yandan kelimenin hem hakiki hem de mecazi anlamı Allah için kullanılmakta; olumlu bir boyut arz etmektedir; Allah hem zengindir; hem de müstağnidir. Hakiki ve mecazi anlamıyla insan için de kullanılmakta; hakiki anlamıyla olumlu bir düzey arz ederken, mecazi anlamıyla olumsuz bir boyut sergilemektedir. İnsan, zengin olabilir; kötü olmakla birlikte, kendisini müstağni de sayabilir.

1.2. Fakr (الفقر) (Poverty)

Fakr kelimesi sözlükte “çukur, delmek, kazmak ve omurgası kırık olmak” anlamlarına gelmektedir (Râğıb, 383; Fîrûzâbâdî, 2007/I:484; Âsım Efendi, 2007/II:69-70). Terim olarak fakr kelimesi, “ihtiyaç, ihtiyaç duyulan şeyin yitirilmesi ve malın az olması, (Halil b. Ahmed, 2007/I:397; Cürcânî, 2007/I:54; Âsım Efendi, 2007/II:69-70) kötü halin ve yoksulluğun insanı zayıflatması” (Zemahşerî, 1986/III:153) anlamlarına gelir. Fakr kökünden ism-i fail olan fakir de “omurgası kırık insan” demektir. Fakirlik sebebiyle ihtiyaçlarını karşılayamayan kimselere de omurgası kırık insan gibi çaresiz ve başkalarının yardımına muhtaç oldukları için fakir denmiştir. Kur’ân’da fakr kelimesi bir yerde tekil olarak fakir; on iki yerde de çoğulu olan fukara şekliyle kullanılmaktadır. “Bela ve musibet” anlamına gelen fâkıra ise bir yerde geçmektedir.

Fakr kavramı üzerinde fakihler, müfessirler ve dil bilimcileri farklı tanımlar yapmışlardır (İbn Kesîr, 1936/V:61; Belîk, 1984:544-549). Bu tanımlardan bir kaç tanesi şöyledir: “Fakirlik ve benzeri durumların kendisini zelil kıldığı kimse demektir.” (Fîrûzâbâdî, 2007/I:484). “Bir işe güç yetirememesi ve başkasına muhtaç olması sebebiyle maddî sıkıntı içinde bulunan kimse demektir.” (Eskicioğlu, XII:129). “Kendisi ailesi ve çocukları için gerekli olan ihtiyaçlarını temin edemeyen ve karşılayamayan kimse demektir.” (Kardâvî, 1985:14). “Fakir hiçbir şeye sahip olamayan veya yiyeceği olmayan kimseye denir.” (İbn Manzûr, 2007/V:60).

Fakir kelimesi Kur’ânda zekâtın verildiği yerlerden bahseden âyette kendisiyle aşağı yukarı aynı anlama gelen miskin kelimesiyle birlikte kullanılmıştır. Bu iki sınıftan hangisinin durumunun daha iyi ya da daha kötü olduğu miskin kavramı incelenirken ele alınacaktır.

Sonuçta fakr kelimesi, etimolojik olarak omurgası kırık olma anlamında muhtaç olma ve varlıklı olmama anlamını kazanmış bir kelimedir. Varlıklı olmama kavramında, zaruri ihtiyaç ile normal ihtiyaçlar arasında seyreden bir derecelenme söz konusudur. Kelime, eksiklik anlamı içermesi hasebiyle Allah için kullanılmazken, insan için maddi anlamda varlıksız olmayı ve başkalarına muhtaç olmayı ifade etmektedir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Allah, insanı dil, renk ve ferdi farklılıklar açısından farklı yarattığı gibi, rızıklar açısından da farklı yaratmıştır. Toplumda insanların rızıkları Allah tarafından belirlenmiştir: “...Dünya hayatında

onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Ve onların kimini kimine derecelerle üstün kıldık ki bazısı bazısını çalıştırsın..." (Zuhruf, 43/32). Bu ayette hem rızkın taksim edildiği, hem de insanların zengin ve fakir şeklinde ayrıştırıldığı ortaya konmaktadır. Sonuç itibariyle ilahi düzende fakirlik ve zenginlik insan için tanzim edilen dünya yaratıldığından bu yana ve kıyamete kadar var olacak iki olgudur.

Rezzak olan Allah dünyada bütün canlılara fazlasıyla yetecek kadar rızık yaratmıştır. Ancak, dünyadaki insanların %20'sinin bu rızkın %80'ine sahip olmasıyla diğer insanlar açlığa ve sefalete sürüklenmişlerdir. Bu adaletsiz paylaşımın muzdarip olan Müslümanlara sürekli bu durumlarının takdîr-i ilâhî, fakirliğin fazilet olduğu ve "bir lokma bir hırka" anlayışının takvaya daha uygun düştüğü telkin edilmiştir.

Günümüzde İslam ülkelerinin tamamına yakınının ya dışa bağımlı ya da açlık ve sefalet içerisinde olmasında bu tür telkinlerin etkisi az değildir. Sadece emel ve arzuları tatmine yarayan, başkasına faydası dokunmayan, fakire ve yoksula hakkını vermeyen zenginlik de Müslümanlar için, alın yazısı ve muttaki müminin şiarı olarak görülen fakirlikten daha tehlikelidir.

Fakirlik ve zenginlik konusu öte hayat düşüncesi olmayan sistemler açısından zenginliğin iyi; fakirliğin ise kötü addedildiği; birincisine ulaşmak için her türlü yolun denenebileceği; sonuçta ise zenginler ile fakirler arasında korkunç uçurumların oluştuğu; zenginlerin daha bir zenginleştiği, fakirlerin ise mazlum ve mağdur olarak hayatlarını devam ettirmeye zorlandığı görülmektedir. Bunun sonucu olarak dünya düzeyinde zenginler müreffeh bir hayat yaşarken, fakirler ise intihar ve haram kazanç yollarına tevessül etme gibi isyankar ve itaatsiz bir hayatın içine sürüklenmektedirler. Bunun karşısında ahiret düşüncesi olan sistemler, zengin ile fakiri birer olgu olarak kabul etmekle birlikte her ikisi için bellirli kural ve sistemler geliştirmek suretiyle hem kendi içinde mutlu ve sorumlu bir şekilde yaşamaları; hem de her iki sınıf arasında destekleyici ve paylaşıcı bir mantığı kurmuşlardır. Bu bağlamda son din olan İslam'ın insan unsurunu her iki olgu açısından kurduğu sistemle bunu en güzel bir şekilde başarmış bir din olduğu görülmektedir. Bu çalışmada İslamın bu konudaki tavsiyelerini Kur'andan canlı misaller vermek suretiyle serdetmek ve böylece halkı Müslüman olan ülkelerin daha müreffeh ve daha güçlü olmaları gerektiğini vurgulamaktır.

3. İYİ ZENGİNLERİN MODEL OLARAK SUNULMASI (PRESENTING THE GOOD RICH AS A MODAL)

Kur'ân hayatı yönlendirmede tesiri son derece büyük olan varlıklı insanlardan sık sık bahseder. Sosyal ve ekonomik hayatı olumsuz yönde etkileyen bu varlıklı insanların bir kısmı ebedi yaşama arzusuyla yüksek ve ihtişamlı binalar inşa etmiş, (Şu'arâ 26/128-129) fakirleri, yetimleri ve ihtiyaç sahiplerini gözetmemişlerdir. Diğer bir kısmı ise ölçü ve tartıda hile yapmak, (Muttaffifîn 83/1-3) hâkimlere rüşvet vermek ve kumar oynamak gibi meşru olmayan yollarla para kazanmak suretiyle ekonomik adaleti bozmuşlardır. İşte önceki peygamberlerin mücadele ettikleri, Kuran'ın uyardıkları ve tehdit ettikleri zenginler malını kendilerinin bilgi ve emekle kazandıklarını iddia eden ve güçsüzlere, inananlara baskı unsuru olarak kullanan ve ahiretin varlığını inkâr eden bu tip zenginlerdir (Kasas, 28/78). Kısaca, Kur'an'da yerilen, uyarılan ve cehennem azabıyla tehdit edilen zenginler malını meşru olmayan yollarla kazanıp yine meşru olmayan bir şekilde insanların aleyhine kullanan varlıklı insanlardır.

Kur'ân'dan sadece birkaç tanesini naklettiğimiz bu zengin tipler kötü örneklerdir. Mevzumuz iyi zenginler olduğu için bu konu üzerinde fazla durmayıp Kur'an'ın övgüsüne mazhar olan varlıklı insanları iki kısım halinde inceleyeceğiz.

3.1. Kur'ân'da İyi Zenginlerden Genel İfadelerle Bahsedilmesi (Presenting General Statement About the Good Rich in Quran)

Bu konuda çok sayıda âyet olmakla birlikte biz sadece mevzumuza ışık tutacak birkaç âyetle yetineceğiz. "Onlar namazı dosdoğru kılan, kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayan kimselerdir." (Enfâl, 8/3). "Mallarını gece gündüz; gizli ve açık Allah yolunda harcayanlar var ya, onların Rableri katında mükâfatları vardır. Onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir." (Bakara, 2/274). İlgili âyetlerde zengin sahabilere atıfta bulunulmuştur. Âyetin sebab-i nüzülü hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Birincisi, Hz. Ebu Bekir sahip olduğu kırk bin dinarın on binini gece, on binini gündüz, on binini gizli, on binini de açıktan olmak üzere bir günde sadaka olarak verir. Bunun üzerine yukarıdaki âyet iner. İkincisi, âyet dört dirhem gümüşe sahip olan ve gece-gündüz, gizli ve açık olmak üzere tamamını sadaka olarak veren Hz. Ali hakkında inmiştir (Suyûtî, 2007/II:236). Üçüncüsü, Allah yolunda cihad için atlar besleyen ve bunlara masraf edenler hakkında nazil olmuştur. Dördüncüsü, Abdurrahman b. Avf ile Hz. Ali bir gece Ashab-ı Suffeye tasaddukta bulunmuş ve bunun üzerine bu âyet inmiştir. Râzî (606/1210), bu rivâyetleri aktardıktan sonra beşinci olarak âyetin, bütün zaman ve durumlarda muhtaçlara tasadduk edenler hakkında nazil olduğunu söylemektedir (Râzî, 2007/IV:24). Zemahşerî (538/1144) de âyetin bir muhtacın ihtiyacından haberdar olup da geciktirmeden ve başka bir vakte ve duruma bırakmadan ihtiyacını gideren kimseler hakkında indiğini ve umum ifade ettiğini söylemektedir (Zemahşerî, 2007/I:319). Âyet bir ya da birkaç kişi hakkında inmiş olmakla birlikte gece gündüz, gizli açık demeden her zaman ve her durumda muhtaçların yardımına koşan bütün Müslümanları kapsar (İbn Âşûr, 2007/II:474; Elmalılı, 1979/II:942).

Âyette geçen "mallarını gece gündüz harcayanlar" ifadesinden infak edenin malının çok olduğu anlaşılmaktadır. Çok infakta bulunan ve Kur'ânda sürekli övgüye mazhar olanlar da zengin sahabilerdir. Hz. Osman, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Rebi, Zübeyr, Talha ve Amr b. Hureys zenginliğiyle meşhur olan sahabilerin başında gelmektedirler. (Tatlı, 1996:344). Bunlardan Hz. Ebu Bekir malının tamamını bir günde tasadduk etmiş, (Elmalılı, 1979/II:942) Hz. Osman, Ceyşü'l-Üsre'ye bin dinar infakta bulunmak suretiyle Peygamberimizin duasına mazhar olmuştur (Buhârî, "Menâkıb", 28). Hz. Peygamber tasadduk eden zengin sahabileri de övmüştür: "Resûlullah 'çok servet toplayanlar alçaktırlar' dedi. Ashap: 'Kimler hariç' dediler. 'Çok servet toplayanlar alçaktırlar' dedi. Ashap: 'Kimler hariç' dediler. 'Çok servet toplayanlar alçaktırlar' dedi. Ashap: 'Kimler hariç' dediler. Hz. Peygamber elleriyle işaret ederek, 'ancak malıyla sağından ve solundan şöyle ve şöyle önünden şöyle ve arkasından şöyle diye dört tarafına infak ederek malına hükmeden müstesna. Bunlar da pek az. İşte bunlar, Allah'ın farz kıldığı ve razı olduğu yolda israfsız ve fesatsız bir şekilde malını infak edenlerdir.' buyurdu" (İbn Mâce, "Zühd", 8).

3.2. Kur'ân'da İyi Zenginlerden İsim Verilerek Bahsedilmesi (Presenting the Good Rich by Giving Their Names in Quran)

Kur'an bu tür zenginlerden genel ifadelerle bahsetmekle birlikte özellikle varlıklı peygamberleri isim olarak zikretmektedir.

Kendilerine maddi imkanlar verildiği bildirilen bu peygamberler sırasıyla Hz. Yusuf, Hz. Eyyüb, Hz. Davud, Hz. Süleyman ve Hz. Muhammed'dir.

Yusuf Peygamber, kralın gördüğü rüyayı tabir etmesi sonucunda haksız olarak atıldığı hapisshaneden kurtulmuş ve kendisinin de isteğiyle Mısır'ın hazinelerinin başına getirilmiştir: "Yusuf, 'Beni ülkenin hazinelerine bakmakla görevlendir. Çünkü ben iyi koruyucu ve bilgili bir kişiyim' dedi. Böylece Yusuf'a, dilediği yerde oturmak üzere ülkede imkân ve iktidar verdik. Biz rahmetimizi istediğimize veririz ve iyi davrananların mükâfatını zayi etmeyiz." (Yusuf, 12/55-56). Hz. Yusuf, ülkenin ekonomisinden sorumlu vezir olmuştur. Âyette geçen *temkîn* kelimesi güç, kuvvet ve iktidar anlamına gelmektedir (Râzî, 2007/IX:65). Dilediği yere yerleşe bilmesi de onun Mısır'a hükmettiğini ve özgürce istediğini yapabildiğini göstermektedir. Yusuf Peygambere verilen bu nimetler Allah'ın rahmeti ve mükâfatı olarak nitelendirilmiştir. Bir sonraki âyetteki "Elbette ki, ahiret mükâfatı, inananlar ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir." (Yusuf, 12/57). Sözüden Hz Yusuf'a verilen bu dünyalık nimetlerin de hayır kapsamına girdiği ve Allah'ın mükâfatı olduğu, ancak ahiretteki mükâfatın dünyadakine oranla daha değerli olduğu bildirilmektedir.

Başına birtakım musibetler gelip de malını, çocuklarını ve sıhhatini kaybeden Hz. Eyyüb'ün halini Allah'a arz etmesi neticesinde kendisine sıhhat, afiyet, ailesi ve onlarla beraber bir misli verilmiştir: (Zemahşerî, 1986/III:131; Ebu Hayyân, 2007/VIII:183). "Eyyüb'u da hatırla. Hani o Rabbine, 'Şüphesiz ki ben derde uğradım, sen ise merhametlilerin en merhametlisisin' diye niyaz etmişti. Biz de onun duasını kabul edip kendisinde dert namına ne varsa gidermiştik. Tarafımızdan bir rahmet ve kullukta bulunanlar için de bir ibret olmak üzere ona ailesini ve onlarla beraber bir mislini daha vermiştik." (Enbiyâ, 21/83-84). Burada açık bir şekilde mal-mülk ifadesi geçmemekle birlikte hastalığıyla beraber malını da kaybettiği ve şifa bulduktan sonra ailesi de dahil olmak üzere malının da iki katının verildiği yorumları yapılmaktadır (Taberî, 2007/XVIII:483; Kurtubî, 2007/XI:323).

Hz. Davud'a peygamberlik yanında hükümdarlık, hikmet ve ilim verildiği bildirilmektedir: "Derken, Allah'ın izniyle onları bozguna uğrattılar. Davud, Câlût'u öldürdü. Allah, ona (Davud'a) hükümdarlık ve hikmet verdi ve ona dilediğini öğretti." (Bakara, 2/251). Bazı müfessirler Davud Peygambere Calut'u öldürdükten sonra Talut'un krallığının verildiği görüşündedirler (Taberî, 2007/V:372). İsrailoğullarının Davud Peygamberden önce bir krallık etrafında toplanmadığı, (Zemahşerî, 1986/I:296) krallık ve peygamberliğin daha önce hiçbir kimsede birleşmediği rivâyet edilmektedir (Âlûsî, 2007/II:300). Hikmet/nübüvvet ile birlikte Davud Peygambere öğretilen ilim güç ve bir anlamda da o dönem için zenginliğin sebebi olan demirleri yumuşatıp zırhlı elbiseler yapmaktır. (Enbiyâ, 21/80; Sebe', 34/10-11).

Sâd suresinde dağların (Sâd, 38/18) ve kuşların (Sâd, 38/19) Davud Peygamberin hizmetine verildiği bildirildikten sonra "onun mülkünü/egemenliğini de güçlendirdik" (Sâd, 38/20) ifadesi yer almaktadır. Bu ifade bazı müfessirler tarafından ilahi yardım dahil çok şeylere malik olmak (Kurtubî, 2007/XV:162) ve her yönüyle güçlü olmak şeklinde yorumlanmıştır (Taberî, 2007/XXI:167).

Hz. Davud'un oğlu olan Süleyman Peygamberin babasından daha güçlü ve daha zengin bir kral olduğu Kur'an-ı Kerim'den anlaşılmaktadır. Kur'an'da rüzgârın emrine verildiği, (Enbiyâ, 21/8) kuşlarla konuşabildiği ve bol servet verildiği bildirilmektedir: "Süleyman, Dâvûd'a varis oldu ve 'Ey insanlar, bize kuşdili öğretildi

ve bize her şey verildi. Şüphesiz bu, apaçık bir lütuftur' dedi. Süleyman'ın, cinlerden, insanlardan ve kuşlardan meydana gelen orduları onun önünde toplandı. Hep birlikte düzenli olarak sevk ediliyorlardı." (Neml, 27/16). Hz. Süleyman'a verilen mal, mülk ve saltanata *fadl* denmiştir. Bu da malın aslen kötü bir şey olmadığını, iyi insanların elinde doğru kullanıldığında bir nimet olduğunu ve Allah'tan bunu istemekte de bir sakınca olmadığını göstermektedir.

Hız. Süleyman'a arz edilen atlar ve akabinde Hız. Süleyman'ın söylediği söz hakkında müfessirler arasında belirgin görüş ayrılıkları vardır. Konuyla ilgili Kur'an'ın ifadesi şöyledir: Kendisine akşam duruşları sakın gidişleri muhteşem olan atlar sunulduğunda, "Ben mal sevgisine Rabbimi anmayı sağladığı için düştüm." dedi. Nihayet atlar perdeye gizlendi "Onları bana geri getirin" dedi. Tuttu, bacaklarını, boyunlarını silmeye başladı." (Sâd, 38/31-33). Atların nereden geldiği, ne için yetiştirildiği ve özelliklerinin neler olduğu ile ilgili yorum farklılıklarını komumuza pek katkı sağlamayacağı için bir kenara bırakıyoruz. Bazı tefsirlerde atların yarışına dalıp namaz vaktini geçiren Hız. Süleyman'ın atları kestiği bilgisi yer almaktadır. Buna göre yukarıdaki âyeti "Ben mal sevgisine düştüm, Rabbimin zikrinden gafil oldum" şeklinde atların bacaklarını ve boyunlarını mesh etmesini de kesmek olarak yorumlamışlardır. Ancak hiçbir suç olmayan atların boyunlarının vurulması ve atların seyrine dalıp namaz vaktinin geçirilmesi peygamberlerin ismetiyle bağdaşmayacak bir durumdur (Taberî, 2007/XXI: 192; Kurtubî, 2007//XV:197; Karaman, Çağrııcı, Dönmez, Gümüş, 2007/IV:580-581). Bu âyette zikredilen Hız. Süleyman'ın mal sevgisi onu Allah'a ibadeti unutturacak dereceye varan bir tutku değil, aksine Allah'ı anmaya vesile olan meşru ve fıtri bir sevgidir. Nitekim bu durum Kasas Suresinde daha açık bir şekilde ifade edilmektedir: "Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harçayarak) ahiret yurdunu iste; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana ihsan ettiği gibi sen de ihsanda bulun"(Kasas, 28/77). Bu âyette açıkça görüldüğü gibi İnananların mal arzusu şükür, hamd ve başkalarına da infak etmek suretiyle o mal vesilesiyle Allah'ın rızasını kazanmaamacına matuftur.

Hız. Süleyman'ın kendisinden başka hiç kimsenin elde edemeyeceği mülkü ve serveti istemesi onun çok zengin ve güçlü olduğunu göstermektedir: "Süleyman, 'Ey Rabbim! Beni bağışla. Bana, benden sonra kimseye lâıyk olmayacak bir mülk (hükümlanlık) bahşet! Şüphesiz sen çok bahşedicisin!' dedi." (Sâd, 38/35). Nitekim hayvanlarla konuşması, rüzgârın emrine verilmesi, cinleri çalıştırması ve güçlü iktidarı kendisinden sonra kimseye verilmemiştir. Hız. Süleyman'ın bu isteğinin kimsenin tevarüs edemeyeceği ve bu nedenle kıskançlığa ve komplolara maruz kalmayacak manevî bir krallık istediği yorumu da yapılmaktadır (Esed, Kur'ân Mesajı, 1999/III:929). Ancak Hız. Süleyman'a duasının hemen akabinde maddî nimetler verilmesi (Sâd, 38/36-38) bu görüşün pek isabetli olmadığını göstermektedir. Bu nimetler arasında denizden inci mercan ve mücevherler çıkararak dalgıç cinler ile binalar, heykeller ve dev kazanlar yapan usta cinler de vardır ki bu Hız. Süleyman'ın ne kadar güçlü ve zengin olduğunu ifade etmek için kâfidir.

Bu arada Hız. Süleyman'ın Sebe Melikesi Belkıs'ın göndermiş olduğu hediyeler karşısında Allah'ın kendisine daha iyilerini/fazlasını verdiğini bildirmesi (Neml, 27/36) ve sarayının Kur'an'da ihtişamlı bir şekilde anlatılması (Neml, 27/44) da bu görüşü desteklemektedir. Hız. Süleyman'ın malı/mülkü sevmesi ve daha fazlasını arzulaması Allah'ın rızasını kazanmaya vesile olacağı içindir. Kurtubî, Nitekim Süleyman Peygamber bu gücünü ve varlığını adaletli bir şekilde insanların hayrına kullanmıştır.

Kur'ân'dan anlaşıldığına göre inanmayan bütün eski toplumlarda yoksul ve yardıma muhtaç insanlar toplumdan dışlanmışlar ve ikinci sınıf insan muamelesi görmüşlerdir. Peygamberlere inanan bu tür fakir ve muhtaç insanlar ayak takımı olarak nitelendirilmiş, hor ve hakir görülmüştür. Peygamberlere yönelik böyle ithamların ve karalamaların olmaması onların maddî açıdan en azından orta halli bir durumda olduklarını göstermektedir. Zaten Peygamberlere ait "Ben sizden bir ücret istemiyorum" (Şu'arâ, 26/127) ifadesi de onların geçimlerini kendilerinin sağladıklarını göstermektedir.

Duha sûresinde fakirken zengin kılındığı ifade edilen Hz. Peygamberin hayatını zenginlik dönemleri açısından tafsilatlı bir şekilde incelemenin konumuza ışık tutacağı kanaatindeyiz. Bu açıdan Hz. Peygamberin hayatı incelendiğinde fakirlik, zenginlik ve orta halli olmak üzere üç dönem olduğu görülür: (Sancaklı, 2001:18) Ancak Hz. Peygamberin "fakirlik dönemi" ilgili konu başlığı altında inceleneceğinden burara sadece "zenginlik ve orta halli dönemi" ele alınacaktır.

Zenginlik Dönemi: Peygamberimiz zenginliği de iki dönem yaşamıştır. Birincisi, tarıma elverişli olmayışı dolayısıyla ticaretin yoğun olarak yaşandığı (Kallek, 1992:6) Mekke'de doğan Peygamberimizin ticari faaliyetleri artırıp Mekke'nin en zengin tüccarlarından Hz. Hatice ile evlendiği dönemdir. Peygamberimiz evlendikten sonra da ticari faaliyetlerini devam ettirmiştir (Hamidullah, 1980/I:66; Afzalurrahmân, 1996/II:275).

İkincisi ise savaşların başlayıp fetihlerin yapıldığı dönemdir. Bu fetihler sayesinde sahabeye olduğu gibi Peygamberimize de bir takım menkul-gayrimenkul ganimetler kalmıştır. Kendisine gelen hediyeleri de hesaba katarsak Peygamberimizin belirli bir dönem varlıklı bir hayat yaşadığını söyleyebiliriz; fakat Peygamberimiz bağı-bahçesi, malı-mülkü olsa da hiçbir zaman lüks bir hayat yaşamamıştır (bk.Tatlı, 1996:59-65). O, peygamberlikten önceki hayatında olduğu gibi bu dönemde de fakirlere ve muhtaçlara yardım etmekten geri kalmamıştır.

Peygamberimizin bu dönemdeki mal varlıklarına ilişkin birkaç bilgi vermekle yetinelim. Beni Nadir ve Fedek arazilerinin tamamının tasarruf hakkı, Beni Kureyza ve Hayber arazilerinden payına düşenler: 20 adet süt veren deve, 7 koyun 7 keçi, 7 at, hediye gelen katır ve merkepler, köleler ve cariyeler. Bazı rivâyetlerde 45 koyun ve 100 deve ifadesi yer almaktadır. İbn Abbas'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber "Veda Haccı"nda Müslümanlara 100 deve ikram etmiştir (İbn Sa'd, 1985/I:489-498; Yeniçeri, 1989:373-377). Bir hadiste de Peygamberimizin bir fakire bir koyun sürüsü hibe ettiği bildirilmektedir (Müslim, "Fedail", 57-58).

Orta Halli Dönemi: Bu dönem Peygamberimizin başkasına muhtaç olmayacak derecede hayatını sürdürdüğü dönemdir. Peygamberimiz ailesinin ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra geri kalan bütün malını tasadduk etmek suretiyle sade bir hayat yaşamıştır. Kur'ân'a da konu olan hanımlarının maddî refah isteklerini fakir Müslümanlar yüzünden yerine getirmemiştir (Ahzâb, 33/28-29; Yeniçeri, 1989:378-382). Peygamberimizin muhtaç olmayacak derecede hayat sürdüğü dönem hayatının son zamanlarıdır. Bu dönemde Hz. Peygamber her zamankinden daha çok cömert davranmış, birkaç mal ve eşya dışında her şeyini tasadduk etmiştir (İbn Sa'd, 1985/II:237-239; Hamidullah, 1980/II:1100-1101).

Ticaretle geçimini sağlayan Hz. Peygamber nübüvvetten sonra tebliğ görevinin sürekliliği, ağırlığı ve tebliğe karşı Mekkelilerin aldığı olumsuz tavırdan dolayı ticaretle fazla uğraşamamıştır (Yeniçeri, 1989:354). Hz. Hatice'nin vefatından fetihlere kadar

Resûlullah'ın hayatı oldukça sıkıntılı geçmiştir. Yaptığı görev karşılığında hiçbir ücret talep etmemiş, Müslümanlardan alınan vergilerden ve sadakalardan istifade etmemiştir (Yeniçeri, 1989:354).

Hız. Peygamberin "orta halli ve zenginlik dönemini" daha iyi anlamak için gelir kaynaklarına bakmak isabetli olacaktır. Kaynakların bildirdiğine göre Hız. Peygamberin bu dönemlerde iki çeşit geçim kaynağı vardır: Birincisi hediyelerdir: Hız. Peygamber zekât ve sadaka kabul etmez; ancak hediye kabul ederdi. Sevenleri tarafından Hız. Peygambere hurma bahçeleri, ev eşyası, bazı hayvanlar ve bazı yiyecek ve giyecekler hediye edilmiştir. "Muhayırık" isminde bir Yahudi, Uhud Savaşı'na katılmış ve kendisine bir şey olduğu takdirde yedi adet bahçesinin Peygamberimize verilmesini vasiyet etmiştir (İbn Sa'd, 1985/, I:501; II, 182; Hamidullah, 1980/II:229). Muhaciri Ensarla anlaşmalı kardeş yapan Peygamberimiz, Ensardan herhangi biriyle kardeş olmamıştır. Bu yüzden bazı sahabiler de Peygamberimize bahçelerindeki bazı hurma ağaçlarını vermişlerdir (Buhârî, "Hibe", 35) (Buhârî, "Hibe", 35). Bu durum Kureyza ve Nadiroğulları arazilerinin fethine kadar sürmüştür. Hız. Enes'in bu konudaki bir rivâyeti şöyledir: "İnsanlar Kureyza ve Nadiroğulları arazileri fethedilinceye kadar Hız. Peygambere hurmalık bağışında bulundular. O bundan sonra onlardan bunu kabul etmedi" (Buhârî, "Cihâd", 211).

Hız. Peygambere yakın çevreden hediyeler geldiği gibi o devrin âdeti gereği liderlerden ve krallardan da hediyeler gelmiştir. Gelen bu hediyeler arasında her çeşidiyle yiyecek, giyecek (cübbe, takım bürde, mest) çadır, koku küpü, kılıç, deve, at, katır, dinar (para), cariyeye gibi o devrin kullanımında mevcut her şey vardı (İbn Sa'd, 1985/I:134; Canan, *Kütüb-i Sitte*, 1988/XVI: 242-243). Kaynaklardan edindiğimiz bilgiye göre Resûlullah sadece hediye almamış, kendisi de hediyeler vermiştir. Çoğu zaman gelen hediyeleri Suffe Ehli ile paylaşmıştır (Yeniçeri, 1989:366-367).

Gelir kaynaklarından ikincisi ganimetler ve fey gelirleridir. Cahiliye Araplarının âdetine göre kumandanlara ganimetin dörtte biri kalır, geri kalanı gelişi güzel dağıtılırdı. Kur'ân ganimetlerin hükmünü Allah'a ve Resûlüne bırakmıştır (bk. Ebû Ubeyd, 77-351). Kur'ân-ı Kerîm'de, kâfirlerden savaş sonunda elde edilen ganimet malların beşte biri ile savaş yapılmadan anlaşma yolu ile alınan malların (fey) tasarrufunun Hız. Peygambere âit olduğu beyân edilmiştir. Bu hükme göre ganimetlerin beşte dördü askerlere; beşte biri de Peygambere, akrabalarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlardır (Enfâl, 8/41; bk. Yeniçeri, 1989:374). Hız. Peygamber ganimetlerin paylaşılmasından önce başkomutan sıfatıyla sembolik olarak beğendiği maldan almıştır. Aldıkları arasında kılıç, at, köle ve cariyeye vardır. (İbn Sa'd, 1985/VIII:121) Hız. Peygambere savaş ve fetihlerden birtakım ganimetler, savaş yapılmadan elde edilen Beni Nadir ve Fedek arazilerinin tamamı ile savaş yapılarak elde edilen Beni Kureyza ve Hayber arazilerinin beşte biri verilmiştir. Hız. Peygamber de bunlardan ailesinin ihtiyacını karşıladıktan sonra geri kalanını Suffe Ehli başta olmak üzere muhtaçlara sarf etmiştir. Fetihlerle birlikte Resûlullah'ın gelirleri artmıştır; ancak o hayat standardını fazla değiştirmemiştir. İhtiyaç fazlası malını tasadduk etmiştir (Buhârî, "Cihâd", 80). Bunların yanı sıra Hız. Peygamber az da olsa ticaret yaparak evin geçimini sağlamaya çalışmıştır.

Hız. Peygamberin hem fakirliği hem de zenginliği öven hadisleri mevcuttur. Bazılarının yorumladığı gibi fakirliği öven hadisler, dünya nimetlerinden uzaklaşmayı ve fakirliği tavsiye ediyor görünse de, ilgili diğer hadisler ve âyetler incelendiğinde durumun tamamen farklı olduğu anlaşılmaktadır. Daha öncede belirttiğimiz gibi bu tür hadisler ortama ve kişinin durumuna göre söylenmiş hadislerdir. Yoksulluk ve

sefalet içinde kıvrananlara bir teselli, varlık içinde yüzen ve dünyaya aşırı derecede bağlananlara ya da bağlanıp doğru yoldan sapma ihtimaline karşı bir uyarı; muhtaçların haklarının korunması, horlanmaması ve onlara yardım edilmesi konusunda bir tavsiyedir.

Hız. Peygamberin fakirlikten Allah'a sığınmasından, (Nesâî, "İstiâze", 16) Allah'tan rızık istemesinden; (Tirmizî, "Tefsîr", 23) inananları çalışmaya, (Buhârî, "Zekât", 50) helal kazanca (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1982/IV: 141) ve malı iyi yönde harcamaya (Buhârî, "Fedâilü'l-Kur'ân", 20) teşvik etmesinden zenginliğe önem verdiği anlaşılmaktadır.

Kur'an bir taraftan iyi zenginlerden övgüyle bahsederken diğer yandan müslümanları varlıklı olmaya teşvik etmektedir. Öncelikle Kur'an dünya nimetlerinden bahsederken de Tayyibat (A'râf, 7/157) Hayır:" (Bakara, 2/180; bk. Nûr, 24/33; Sa'd, 38/32; Âdiyât, 100/8) Kıyam:" (Nisâ, 4/5) Fadl:" (Bakara, 2/198) gibi övücü ve hoşça giden kelimeler kullanmakla *insandaki malsevgisinin ya da mal kazanma arzusunun fitrî bir duygu olduğunu ifade etmektedir.*

Kur'ân peygamberlerin Hz. İbrahim'in (İbrahim 14/37) ve Hz. Musa (A'râf, 7/156) diliyle bize Allah'tan rızık istememizi öğütlerken diğer taraftan dünya için de çalışmamızı istemektedir (Furkân, 25/47; bk. Yûnus, 10/67; İsrâ, 17/12; Cum'a, 62/10). Hz. Peygamber de ashabını sürekli çalışıp kazanmaya ve kendi el emeğini yemeye teşvik etmiştir." (Buhârî, "Zekât", 50). " Öte yandan ancak maddî imkânlarla yapılabilen hac, kurban, zekât, sadaka, hayır ve hasenat gibi bazı farz ve ibadetlerin yerine getirilmesi istenmiştir.

Kur'ân'ın bir amacı da yeryüzünde adil ve ahlâkî temellere dayanan, yaşanılabilen bir toplumsal düzen kurmaktır (Fazlurrahmân, 1993:99). Kur'ân'ın tavsif ettiği şekilde Allah ve ahiret inancına sahip olmayan insanların elinde zenginlik ve servetten kaynaklanan gücün ne şekilde dünyanın ve insanların zararına kullanıldığını âyetlerde gördüğümüz gibi günümüzde de müşahede etmekteyiz. Özellikle İslâm âlemine karşı kullanılan bu gücün Müslümanları ne derece zelil ettiği aç, susuz, evsiz, barsız bıraktığı aşikârdır. Haksız olarak yurtlarından çıkartılan Müslümanlara, Mekke müşriklerle savaşmalarına izin verilmiş, onlardan savaş için hazırlık yapmaları ve gerektiğinde topyekûn savaşa çıkmaları istenmiştir (Nisâ, 4/71; Tevbe, 9/36-41; Hac, 22/39-40). İnkârcıların Allah'ın adının anıldığı ibadethaneleri yıkmalarına, yeryüzünde fitne-fesat çıkartmalarına engel olmak ve inananların inanç ve yaşantılarına müdahale etmelerine mani olabilmek için Müslümanların güçlü olmaları gerekmektedir: "Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Onlarla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz, fakat Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız karşılığı size tam olarak ödenir. Size zulmedilmez (Enfâl, 8/60).

Müslümanların düşmanlarından ve rakiplerinden siyasi, askeri, iktisadî, içtimai, bilimsel ve teknolojik açılardan daha güçlü olmaları gerekmektedir. Kur'ân bu gerekliliği aynı zamanda âyetin devamındaki söz konusu gücü artırmak için infak edenlerin ödüllendirileceğini bildirmesiyle desteklemektedir. Kanaatimizce Müslümanın bu gücü artırmak için yaptığı her türlü öğrenme, çalışma, üretme ve alıştırmaya buradaki infak gibi ödüllendirilecektir.

Müslümanlar bilgi ve ekonomi sayesinde elde ettikleri gücü Allah'a ve ahirete inanmayanlar gibi insanların zararına değil, yeryüzünün salâhi ve insanların sulhu için kullanırlar: "Onlar öyle kimselerdir ki, şâyet kendilerine yeryüzünde imkân ve iktidar versek, namazı dosdoğru kılar, zekâtı verir, iyiliği emreder ve kötülüğü yasaklarlar. Bütün işlerin âkıbeti Allah'a aittir." (Hac, 22/41).

Kur'ân'daki bu emrin maksadı hazırlanan güç ve kuvvetle başka dinden olan insanları öldürmek, sindirmek, baskı kurmak ya da sömürmek olmayıp onların maddî ve manevî olarak kendilerine ve başkalarına zarar vermelerini engellemektir (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, Gümüş, 2003/II: 553)

Düşmanı korkutacak gücün hazırlanması şairin: "Hazır ol cenge eğer istersen sulhu salah." dediği gibi savaştan çok barış için gereklidir. Zaten bir sonraki âyette de barış isteyenle kesinlikle savaşılmaması emredilmektedir: "Eğer onlar barışa yanaşırlarsa, sen de ona yaş ve Allah'a tevekkül et. Çünkü O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir (Enfâl, 8/61).

Aynı zamanda güç demek olan zenginlik Allah'a inanan insanların elinde olmalı ki, yeryüzünde dirlik, düzen, adalet olsun. Açta, açıkta, darlıkta, sıkıntıda insan kalmamalı. Müslüman sadece kendisini değil, bütün dünyadaki insanları düşünen insandır. Bunun için inanan insanlar bu niyet ve amaçla çok çalışmalı, varlıklı ve güçlü olmalıdırlar.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

İnsanın yaratılış gayesi kulluktur. Kulluk da insan hayatının her safhasını kuşatmaktadır. Yani insanın doğumundan ölümüne kadar maddî-manevî her alanda yaptığı iş, hareket ve davranış ilahî terazide tartılacaktır. İnsan bir yandan Allah'ı bilmek ve yalnız O'na ibadet etmekle görevlendirilirken diğer yandan da Allah'ın yeryüzünde yapılmasını emrettiği yükümlülüklerle görevlendirilmiştir. Bu açıdan müslümanın ahiret için çalışması da dünya için çalışıp kazanması ve harcaması da kulluk içerisinde mütalaa edilmektedir.

İnsanın hayatını devam ettirebilmesi ve dünyayı imar edebilmesi için mal, sevdirelmıştır. Daha fazla mal-mülk kazanma arzusu insanın fitratına konmuştur. Fitri olan bir şeyi istemek ve onu elde etmek için çalışmak da çok tabiidir. Kalkınmanın, ilerlemenin ve medeniyetlerin ortaya çıkmasının temelinde de bu duygu yatmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus fitri duygularla elde edilen mal ve mülkü fitri duygulara karşı kullanmamaktır. Allah'ın vermiş olduğu servet ve zenginliği yine Allah'ın istediği şekilde kullanmak gerekmektedir.

Mal-mülk sevgisiyle donatılan insana birtakım nimetlerin verilmesi de verilmemesi de imtihan içindir. Zengin zenginliğiyle, fakir de fakirliğiyle imtihan edilmektedir. Zaten insanların bir kısmının zengin, bir kısmının da fakir olması imtihanın yanı sıra toplumun düzeni, ilerlemesi, gelişmesi ve yeryüzünün imarı için bir zorunluluktur. Bu durum yaratılışla başlamış kıyamete kadar da devam edecektir.

Zenginliğin ve fakirliğin faydalı yönleri oluşu gibi zararlı yönleri de vardır. Kur'ân'da daha çok zenginliğin ve neticesinde oluşan gücün, refahın zararlarından bahsedilmektedir. Kur'ân'da, sahip oldukları zenginlik ve güçle şımaran, bu durumlarını inananların ve zayıfların aleyhine kullananların şiddetle kınanması İslâm'ın fakirlerden taraf olduğu yorumlarına sebep olmuştur. Hâlbuki İslâm, bir taraftan varlığın muhtemel menfi etkilerinden insanları korumaya çalışırken, diğer yandan değişik nedenlerle açlığa ve yoksulluğa maruz kalanları teselli etmektedir. Mutlak olarak zenginlik de fakirlik de aynı konumdadır. Zenginlik şükredildiğinde ve gerekleri yerine getirildiğinde değer kazanırken, fakirlik de sabredildiğinde ve kurtulmak için çalışıldığında değer kazanmaktadır.

İnanmayan insanlar açısından düşündüğümüzde zenginliğin zararları daha çoktur. Peygamberlere ilk karşı çıkanlar; zayıf ve fakirlere zulmedenler, yeryüzünde fitne fesat çıkaranlar, inananlar zengin insanlardır. Günümüzde de zenginliği ve gücü elinde bulduran

insanların yeryüzünü kana bulamaları ve zayıfları sindirip sömürmeleri, inançlarındaki tahriften ve samimiyetsizlikten kaynaklanmaktadır. Bu yüzdendir ki Kur'ân, Müslümanlardan inanan, inanmayan bütün insanların dünyada huzur ve barış içerisinde yaşamalarını sağlayacak olan zenginliği ve gücü elinde bulundurmalarını istemektedir. Tarihte zenginlik ve güç, tahrif edilmemiş tevhid dinine mensup inananların elinde olduğu zamanlar dünyada hayat daha mutlu, huzurlu ve müreffeh iken, inançsızların ya da dinlerini tahrif edenlerin eline geçtiğinde dünyada rahat, huzur, refah ve güven kalmamıştır.

Bu konuda varılan sonuçların en önemlilerinden birisi de, Kur'ân'ın zenginliği teşvik etmesidir. Ancak Kur'ân'ın malı-mülkü, servet ve zenginliği açıkça teşvik etmesine nazaran bu konu, sahip oldukları güçlerinden dolayı şımaran, fakirlere, zayıflara ve inananlara zulmeden zenginleri kınayan âyetlerin yorumlarının gölgesinde kalmıştır. Hâlbuki Kur'ân'da zenginliğiyle İslâm'a ve insanlara hizmet eden peygamberler ve insanlardan bahsedilmektedir. Asr-ı Saadet döneminde de kazandıklarıyla ordular donatan, fakirlerin ihtiyaçlarını karşılayan pek çok zengin sahabi vardır. Ayrıca isim zikredilmek suretiyle zenginliği ile meşhur olan peygamberlerden de övgüyle söz edilmiştir. İlgili âyetlerde kınanan zenginlik değil, insanların zenginlik anlayışları, malı kazanma ve sarf etme biçimleridir. Kur'ân'da servet ve zenginliğin insanları baskı altında tutmak ve sömürmek için kullanılması yerilirken, insanların refahı ve mutluluğu için kullanılması övülmüştür. Övülen davranışları yapabilmek niyetiyle daha fazla çalışmanın ve kazanmanın da övüleceği tabiidir. Bu arada İslâm'ın bazı emirlerinin yapılabilmesinin de zenginliğe bağlı olduğu unutulmamalıdır.

Bu yüzden Kur'ân ve hadislerdeki zenginleri uyararak, fakirleri teselli etmek suretiyle eğitim maksatlı âyetleri ve söylenen sözleri muhataplarını ve zamanın şartlarını dikkate alarak yorumlamak daha isabetli olur. Şimdiye kadar konu ile ilgili yapılan çalışmaların ve eserlerin büyük çoğunluğunda fakirlik ve fakirliğe ilişkin kavramlar ön plana çıkartılmıştır. Günümüzde çalışmayı, varlıklı ve güçlü olmayı işaret eden âyetlerin ve hadislerin ön plana çıkartılması Müslümanların tembellikten, ataletten kurtulmalarına yardımcı olacak ve geri kalmış damgası yiyen halkı Müslüman olan ülkeleri harekete geçirecektir.

Kısaca İslâm'ı bütünüyle yaşayabilmek için en azından belirli bir varlık düzeyine ulaşmak gerekmektedir. İslâm cihanşümül bir din olduğuna göre dünyada var olan adaletsizliklerin, açlıkların, susuzlukların, ıstırapların ve dökülen kanların Müslümanlar üzerinde bir sorumluluğu vardır. Müslümanların birinci görevi Yaratana tanımak ve yalnız O'na ibadet etmekse, ikinci görevi dünyayı yaşanabilir kılmaktır. Bunun için de zenginlik ve güç gerekmektedir. Ahlaktan ve inançtan uzak insanların elindeki zenginlik ve güç, yeryüzünü ifsat ederken ahlaklı ve inançlı insanların elindeki zenginlik ve güç yeryüzünü ıslah etmektedir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Afzalurrahman, Siret Ansiklopedisi, (1996). (Cilt:I). İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Ahmed b. Hanbel, Müsned, (1982). (Cilt:I-VI). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Alûsî, Ş., Rûhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm, (2007). (Cilt:II,XIII). el-Mektebetü'ş-Şâmile 2.0.

- Âsım Efendi, el-Okyanûsu'l-Besît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît, (1305). (Cilt:II,III). İstanbul.
- Belik, I., Mevâzinü'l-Kur'âni'l-Kerîm, (1984). Beyrut.
- Buhârî, E., Sahîhu'l-Buhârî, (1982). (Cilt:I-VIII). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Canan, İ., Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi, (1988). (Cilt:XVI). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Cevherî, E., es-Sihâh fi'l-Luğa, (2007). (Cilt:II). el-Mektebetü's-Şâmîle 2.0.
- Cürcânî, A., et-Ta'rîfât, (2007). (Cilt:I). el-Mektebetü's-Şâmîle 2.0.
- Ebû Dâvûd, S., Sünen, (1981). (Cilt:I-V). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ebû Hayyân, M., el-Bahru'l-Muhît, (2007). (Cilt:IV, VIII) el-Mektebetü's-Şâmîle 2.0.
- Elmalılı, M., Hak Dini Kur'ân Dili, (1979). (Cilt:II). İstanbul: Eser Neşriyat.
- Esed, M., Kur'an Mesajı (tr. Koytak, C., Ertürk, A.), (1999). (Cilt:III). İstanbul: İşaret yayınları.
- Esen, A., Medyenliler ve İktisadi Hayatımız, (1994). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Fazlurrahman, Ana Konularıyla Kur'an (Tr. Açıkgenç, A.), (1993). Ankara: Fecr Yayınevi.
- Fîrûzâbâdî, M., Besâiru Zevi't-Temyîz fî Letâifi'l-Kitâbi'l-Azîz, (2007). (Cilt:I,III). el-Mektebetü's-Şâmîle 2.0.
-, el-Kâmûsu'l-Muhît, (2007). (Cilt:I-III), el-Mektebetü's-Şâmîle 2.0.
- Hamidullah, M., İslam Peygamberi (tr. Tuğ, S), (1980). (Cilt:I-II). İstanbul:İrfan Yayıncılık.
- Halil b. Ahmed, el-Ayn, (2007). (Cilt:I). el-Mektebetü's-Şâmîle 2.0.
- İbn Âşûr, T., et-Tahrîr ve't-Tenvîr, (2007). (Cilt:II). el-Mektebetü's-Şâmîle 2.0.
- İbn Kesîr, E., Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, (2007). (Cilt:V), el-Mektebetü's-Şâmîle 2.0.
- İbn Mâce, E., Sünen, (Cilt:I-I. Dâru'l Fikr.
- İbn Manzûr, E., Lisânü'l-Arab, (2007). (Cilt:V). Dâru Sâdır.
- İbn Sa'd, M., et-Tabakâtü'l-Kübrâ, (1985). (Cilt:I,II,VIII). Beyrut:Dâru Sâdır.
- Kallek, C., Devlet ve Piyasa, (1992).İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı Yayınları.
- Karaman H., Çağrıcı M., Dönmez, İ. K., Gümüş S., Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, (2007). (Cilt:II,IV). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kardâvî, Y., Müşkiletü'l-Fakr ve Keyfe Âlecehe'l-İslâm, (1985). Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- Kurtubî, E., el-Cami' li-Ahkâmi'l-Kur'ân, (1967). (Cilt:XI-XV). Dâru'l-Kütübü'l-Mısriyye.
- Müslim, E., el-Câmiu's-Sahîh, (1956). (I-V). Lübnan: Darü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî.
- Nesâî, E., Sünen, (1981). (I-IV). İstanbul:Çağrı Yayınları.
- Râğıb, İ., el-Müfredat fi Ğaribi'l-Kur'an, Beyrut:Daru'l Mearif.

- Râzî, F., Mefâtihu'l-Ğayb, (2007). (Cilt:IV-IX). el-Mektebetü'ş-Şâmile 2.0.
- Sancaklı, S., (2001). "Fakirlik Ve Zenginlikle İlgili Hadisler Üzerine Bir Deneme", CÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1, (1), ss:331-378.
- Suyûtî, C., ed-Dürru'l-Mensûr fi't-Te'vîl bi'l-Me'sûr, (2007). (Cilt: II). el-Mektebetü'ş-Şâmile 2.0.
- Taberî, E., Câmiu'l-Beyân 'an-Te'vîl-i Âyi'l-Kur'ân, (2000). (Cilt:V,II,XVIII), Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- Tatlı, A.C., Zühd Açısından Hadislerde Dünya, (Basılmamış Doktora Tezi), (1996). İstanbul: MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tirmizî, E., Sünenü't-Tirmizî, (1938). (Cilt:I-V). Kahire.
- Yeniçeri, C., "Hz.Peygamber Âilesinin Gelirleri, Geçimi ve Bıraktığı Miras" (tebliğ), Hz. Peygamber ve Âile Hayatı (Sempozyum), (1989). İstanbul: İSAV, ss. 343-400.
- Yıldırım, S., Kur'ân'da Ulûhiyet, (1987).İstanbul:Kayıhan Yayınlar.
- Zemaşşerî, M., el-Keşşaf an Hakaiki Ğavamizi't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fi Vücuhi't-Tenzil, (1986). (Cilt:I-III). Beyrut: Daru'l-Kitabi'l-Arabî.